

neguitós *trasbalsament*», Sagarra (*Comte Arnau*, 142); «Al temps de la gran guerra --- un pagès conco i ric va adquirir el costum, mogut per les circumstàncies *trasbalsadores*, de fer quelcom que en temps normals no se li hauria pogut acudir: comprava el diari ---», *JoCarner (Les Bonhomies*, 1925, O. C., 1040a).

Hi ha naturalment també un altre grup d'accés que es pot sintetitzar dins la idea general de 'trasllat d'un lloc a l'altre': la que ja hem vist en el primer paràgraf concretada en termes comercials, o de trasllat de sucres i begudes, però que s'ha aplicat igualment a moltes menes de moviment de coses d'un lloc a l'altre: al capdavant també això és trastorn. En aquest ordre d'idees ha estat d'ús menys general, però també es troba en gent de molts llocs. L'única cosa que cal sempre, és que es tracti d'un transportament feixuc, fondo, difícil, pesat o múltiple, altrament no hi hauria trasbals, sinó mer trasllat.

Conta un aeronauta en el seu relat: «jo prou maniobrava *trasvalsant* saquets de sorra d'una banda a l'altra del cove ---», EmVilanova (*Plorant y Rient*, 174.3); en un article editorial anònim del diari *La Renaixensa*, any 1893, es movia l'atenció dels ciutadans parlant de l'amenaça «de *trasbalsar* l'Arxiu de la Corona d'Aragó a Madrid», sobre la qual a Madrid «s'havien fet circular rumors exploratoris»; «sols los avinguts --- s'atrafegaven pel girbau, envers ahont, embarracats com a firetayres y fressejant com fures, hi *trasbalsaven* un sens fi d'andròmines ---»; «a pesar d'ésser ja nit, en lo casal de la Plana poc hi dormia tothom: y no és pas que *trasbalçassen* lo blat, enforassen lo pa, o 'l mal de ventre de l'euga fes anar en doyna 'ls moços ---»; «les paquetayres de sal no guanyavan ni 'ls rosegons de pa que 's cruspian --- Àpileu els paquets, *trasbalseu-los* als prestajes y... per cada cent vos donaran dos rals», Pons Mass. (*Trasçant p. l. S.*, 52, 39; *Auca d. l. P.*, 284).

Rarament com a refl. i aplicat al trasllat de residència de les persones (pregona torbació sempre): «al veure a tants propietaris rurals abandonar llurs grandioses masies, dotades d'excelents condicions d'estatge, per a *trasbalsar-se* a una ciutat o vila ---», MrnVayreda (*Sang Nova I*, § 11, 76). Ja més freqüent que es digui del moure's feixugament de cossos humans, com en el diàleg d'uns captaires: «POBRE TERCER: —Jo estic que el captar no vol crits. POBRE PRIMER: —Perquè tens cames per a *trasbalçar-te*; però ¿com ho faria jo, si fos mut? Que no és trist no poder caminar?», Russinyol, *La Verge del Mar*, p. 10.

Ben freqüent, en canvi, el substantiu *trasbals*, de cabdal vitalitat, i en boca de tothom: «mirant amb ulls entressonyats el *trasbals* de cartes del solitari ---» (*remanement* en el primer autògraf, rectificat així en el segon i en les eds.); «només amb un *trasbals* del 10 % dels electors [des dels lerroixistes als nacionalistes] nosaltres li prenem la victòria», Coromines (*La Dona Lletja*, en *A Recés II*, p. 163; discurs electoral del 10-III-1911), «del vi --- no poden tenir els atuellus justos, perquè sempre en calen de sobrers per als *trasbalsos*», Ruyra (*Entre Flames*, p. 48).

Però tanmateix l'ús típic i ben dominant de *trasbals* és el sentit abstracte, moral: és ja l'únic que li veu el DAG, definint «daltabaix»: «quin *trasbals* hem tingut aquests dos dies!»; és l'únic que li donava Fabra en la seva primera obra («*trasbals*: trastorn», *Gram.* de 1912, § 85 i gloss., s. v.); és el que ja hem exemplificat en Pons i en Villangómez, i n'hi podrien afegir testimonis a grapats: «jo 'm començo de trobar cansat d'aquêt *trasbalç*», carta del meu pare a la meua mare, quan per l'ajornament etern de les oposicions s'hagueren de separar, casats de nou, l'un a Barcelona, l'altra a Madrid (21-x-1902).

L'etimologia no pot oferir gaire dubte, puix que només hi ha una paraula *balç* en català, que combinant-se amb *tras-*, podia donar el verb, i el sentit i la morfologia se n'acontenten inobjectablement: pertorbació fonda, un veritable dalt-a-baix, llançar a través de balços. És formació ben establerta per paral·lels conspicus i de data venerable. Sense prefix: «no *balça* ni-s debilita la virtut gran de vostra natura», «tota mutació, tota diversió, tot *balçament* e titubació ---» en el *Pecador Remut* de Felip de Malla (mj. S. xv, 123vº, 101rº; cf. DAG).

En el *Li. de Alexandre* de mj. S. XIII, de lèxic lleonès o arag., però sovint afí al català, tenim quasi la formació catalana, i amb el mateix significat; cap a la fi de la batalla d'Arbelas: «Sedié en esta cueta el buen emperador / --- / mentre que él osmava qué farie o qué non, / Perdicas, de los (XII) pares, acabado bårón, / embió una saeta, tan grande, un tiçón, / dióle ennas cervizes, cerca del cabeçón: / Dário fue *desbalçado*, no lo pudo sofrir, / desamparó el campo, compeço de foír, / apeós el... bon ombre... por mejor se encobrir... / por tal que no'l podiessen los griegos perceber». En efecte el DAG. recull *esbalçar* «fer malbé» a la Ribagorçana (Torretamúrcia); i *embalçar* escriví un poeta català de princ. S. xv: «Sies apert, mas *embalçar* no-t deus: / sies ardit, guardant on mets los peus!», *Canç. de Saragosa*, 303.²

Que del romànic BALTEUS i cat. BALÇ 'cingle, faixa roquera' són d'esperar derivats verbals, ho prova també l'it. *balzare* 'saltar'; en català ja la major dimensió del que és un balç (veg. en el nostre article, I, 574b 47ss.), es prestava a nocions d'abast més pregon, i el matís propi del prefix *tras-* TRANS- hi ajudava: tan sovint serveix per accentuar el matís: *tras-tornar*, *tras-mudar*; a l'alta Ribagorça usen *+tresbolcar-se* per embolicar-se a fons, 'embullar-se' («s'hi va *trezbuliká* i no podíem ---», Boí, 1953). Que verbs i altres mots d'aquest sentit, per dir-ho així, topogràfic o muntanyenc, són aptes a perdre el sentit de *trasbalsar*, torbar a fons, en tenim tantes proves: el mateix cat. *daltabaix*, el fr. *abimer* 'fer malbé'; oc. mod. *s'avençà* 'fer-se malbé', «s'abímer» (derivat de AVENC, article on també es trobaran dades mallorquines d'un verb semblant). En fi *espatllar* i 'fer malbé', el mall. *espenyar* del mateix sentit, parteixen tots dos de la idea de 'llançar daltabaix'.

L'altra etimologia, única, que s'ha proposat per a *trasbalsar*, fa una certa vergonya d'haver de rebutjar-la